

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 Vtrum uiolentia causet inuoluntarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens; ex eo, quod non agit: sed solum tunc, cum potest, & debet agere. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commis- sa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, que per absentiam gubernatoris continget. Quia igitur voluntas volendo, & agendo, potest impedi- re hoc, quod est non velle, & non agere, & aliquis debet, hoc quod est non velle, & non agere, imputar- tur ei, quasi ab ipsa existens: & sic voluntarium potest esse aliquid auctu, quandoque quidem ab auctu ex- teriori cum auctu interiori, sicut cum vult non age- re: aliquando autem & absque auctu interiori, sicut cum non vult.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntarium dicitur non solum quod procedit a voluntate direc- te, sicut ab agente, sed etiam quod est ab ea indirec- te, sicut a non agente.

AD SECUNDUM dicendum, quod non velle dicitur dupliciter. Vno modo, prout sumitur in vi animi di- citionis, secundum quod est infinitum huius uerbi: Nolo. Vnde sicut cū dico, Nolo legere, sensus est, Volo non legere: ita hoc quod est, Non velle legere, significat, Velle nō legere: & sic, Non velle, causet in- uoluntarium. Alio modo sumitur in vi orationis, & tunc non affirmatur auctus voluntatis: & huiusmo- di, Non velle, non causat inuoluntarium.

AD TERTIUM dicendum, quod eo modo requiri- tur ad voluntariū auctus cognitionis, sicut & auctus voluntatis, ut scilicet sit in potestate aliquius considerare, & velle, & agere, & tunc sicut non velle, & nō agere, cum tempus fuerit, est uoluntarium, ita etiam non considerare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum violentia voluntati possit inferri.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod volun- tati possit violentia inferri. Vnumquidque enim potest cogi a poteriori: sed aliquid est huma- nae voluntati potius, scilicet Deus. ergo saltem ab eo cogi potest.

¶ 2 Præt. Omne passuum cogitur a suo auctiuo, quā immutatur ab eo: sed voluntas est uis passua, est in- motus motum, ut dicitur in 3. de anima.* cum ergo aliquando mouetur: a suo auctiuo, uidetur quod aliquando cogatur.

¶ 3 Præt. Motus uiolentus est, qui est contra naturā: sed motus voluntatis aliquādo est contra naturam, ut patet de motu voluntatis ad peccandum, qui est contra naturam, ut Damasc. dicit. ergo motus no- luntatis potest esse coactus.

SED CONTRA est, quod Augusti. dicit in 5. * de E ciuitate Dei. Quod si aliquid sit uoluntarie, non sit ex necessitate: omne autem coactum sit ex necessi- tate. ergo quod sit ex uoluntate, non potest esse co- actum. ergo uoluntas non potest cogi ad agendum.

RESPON. Dicendum, quod duplex est auctus uolun- tatis, Vnus quidem, qui est eius inmediate, uelut ab ipsa elicitus, scilicet uelle. Alius qui est auctus uoluntatis a uoluntate imperatus, & media: ut alia potentia exercitus, ut ambulare, & loqui, qui au- luntate imperantur mediante potentia motiva. Quantum igitur ad auctus a uoluntate imperatos, uoluntas uiolentiam pati potest, inquantum per uiolen- tiam exteriora membra impediri possunt, ne im- perium uoluntatis exequantur: sed quantum ad ip- sum proprium auctum uoluntatis, non potest ei uiolen-

tia inferri. Et huius est ratio, quia auctus uoluntatis ni- hil est aliud, quam inclinatio quadam procedēs ab interiori principio cognoscente: sicut appetitus na- turalis est quedam inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione: quod autem est coactum, uel uiolentum, est ab exteriori principio, vñ contra rationē ipsius auctus uoluntatis est, quod sit coactus, uel uiolentus: sicut etiam est contra rationem naturalis in- clinationis, uel motus lapidis, q̄ feratur sursum (potest n. lapis per uiolētiā ferri sursum) sed quod iste motus uiolentus sit ex eius naturali inclinatione, es- se non potest. Similiter etiam potest homo per uiolentiam trahi, sed quod hoc sit ex eius uoluntate, re- pugnat rationi uiolentie.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ Deus, qui est po- tentior quam uoluntas humana, potest uoluntatem mouere, secundum illud proverbiū, Proverb. 21. Cor regis in manu Dei est: & quounque uoluerit, uertet illud. Sed si hoc esset per uiolentiam, iam non esset cum auctu uoluntatis: nec ipsa uoluntas moue- retrn, sed aliquid contra uoluntatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod non semper est motus uiolentus, quando passuum immutatura suo auctiuo, sed quando hoc sit contra interiorem in- clinationem passuum: alioquin omnes alteraciones, & generationes simplicium corporum essent inna- turales, & uiolentiae: sunt autem naturales propter naturalem aptitudinem interiorem materiæ, uel si- bieti, ad tales dispositiones. Et similiter quando uoluntas mouetur ab appetibili, secundum propria- im inclinationem, non est motus uiolentus, sed uoluntarius.

AD TERTIUM dicendum, q̄ id, in quod uoluntas tendit peccando, esset malum, & contra rationē naturam secundum rei ueritatem, apprehenditur tñ ut bonum, & conueniens homini secundum aliquā delectationem sensus, uel secundum aliquem habi- tum corruptum.

ARTICVLVS V.

Vtrum violentia causet inuoluntarium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod uiolen- tia non causet inuoluntarium. Voluntarium e- nem, & inuoluntarium, secundum uoluntatem di- cuntur. Sed uoluntati uiolentia inferri non potest, ut oftensum est.* ergo uiolentia inuoluntarium cau- sare non potest.

¶ 2 Præt. Id quod est inuoluntarium, est cum tristitia, ut Damasc. & Philosophus dicunt: sed aliquis pati- tur aliquis uiolentiam, nec tamē inde tristatur. ergo uiolentia non causat inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Id quod est a uoluntate, non potest esse in- uoluntarium: sed aliqua uiolenta sunt a uoluntate, si- cut cum aliquis cum corpore graui sursum ascēdit: & sicut cum aliquis inficit membra contra natu- ralem eorum flexibilitatem. ergo uiolentia non cau- sat inuoluntarium.

SED CONTRA est, quod Philosophus & Damasc. dicunt, * quod aliquid est inuoluntarium per uiol- entiam.

RESPON. Dicendum, q̄ uiolentia directe oppo- nitur uoluntario, sicut etiam & naturali. Cōmune est in uoluntario & naturali, quod vtrumq; sit a princí- pio intrinseco: uiolentum autem est a principio ex- trinseco: & pp hoc, sicut in rebus, quae cognitione carent, uiolentia aliquid facit contra naturā, ita in rebus cognitionēibus, facit aliquid esse cōtra uolunta-

Prima Secunda, S.Thom.e.

C 3 tem:

Supra ar. 4.
co. 7. & infra
art. 6. ad 1.
& q. 73. art.
6. co. Et 2.2.
q. 88. art. 6.
ad 1. Et ma.
q. 6. cor.
2. ar. præce.
† li. 2. c. 24.
3. Ethic. cap.
1. tom. 5.

* locis in ar.
gu. 2. iam ci-
tatis.

VI. V T Q V A E S T . V I A

tem: quod autem est contra naturam, dicitur esse in-naturale: & similiter quod est contra voluntatem, di-citur esse inuoluntarium. vnde violentia inuolunta-rium causat.

* ar. præc.
A D P R M V M ergo dicendum, q̄ in uoluntarium voluntario opponitur. Dicatum * est autem supra, q̄ voluntarium dicitur non solum actus, qui est im-mEDIATE ipsius voluntatis, sed etiam actus a volun-tate imperatus. Quantum igitur ad actum, qui est im-mEDIATE ipsius voluntatis, vt supra dictum est, t̄ vio-lentia voluntati inferti non potest: sed quantum ad actum imperatus, voluntas potest pati violentiam: & quantum ad hunc actum violentia inuoluntarium facit.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ sicut naturale dici-tur, quod est secundum inclinationem naturae: ita vo-luntarium dicitur, quod est secundum inclinationem voluntatis. Dicitur autem aliquid naturale dupli-citer. Vno modo quia est a natura, sicut a principio a-ctu: sicut calefacere est naturale ignis. Alio modo, qm principium passionis, quia: s. est in natura inclina-tio ad recipiendum actionem a principio extrinse-co: sicut motus celi dicitur esse naturalis, propter ap-tilum in eum naturalem celestis corporis ad talē mo-tum, licet mouens sit voluntarium. Et similiter vo-luntarium potest aliquid dici dupli-citer. Vno modo qm actione, puta cu aliquis vult aliquid agere. Alio modo, secundum passionem: cum aliquis vult pati ab alio: vnde cum actio infertur ab aliquo exterio-ri, manente in eo qui patitur voluntate patiendi, nō est simpliciter violentum: qualicet ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati, vnde non potest dici inuoluntarium.

* tex. 27. to-
mo 2.
A D T E R T I V M dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in octavo Physic. Motus animalis, quo inter-dum mouetur animal contra naturalem inclina-tionem corporis, et si non sit naturalis corpori, est tñ quodammodo naturalis animali, cui naturale est, q̄ secundum appetitum mouetur: & ideo hoc nō est violentum simpliciter, sed secundum quid. Et simili-ter est dicendum, cū aliquis inflectit membra cō-tra naturalem dispositionem: hoc enim est violentum secundum quid, scilicet quantum ad membrū particula-re: non tamen simpliciter, quantum ad ip-sum hominem.

Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.

Infr. ar. 7. ad
1. & 2. Et 4.
diff. 29. q. 1.
ar. 2. Et quo
li. 5. art. 10.
Et 2. cor. 1.
q. co. 3. Et 3.
Ethic. co. 2.
q. 4. fin.

A D S E X T V M sic proceditur. Videatur q̄ metus causet inuoluntarium simpliciter. Sicut enim violentia est respectu eius, quod contrariatur pre-sen-tialiter voluntati, ita metus est respectu futuri mali, quod repugnat voluntati: sed violentia causat inuoluntarium simpliciter. ergo & metus inuoluntarium simpliciter causat.

T 2 Præt. Quod est secundum se tale, quodlibet ad-dito remanet tale: sicut quod secundum se est calidū, cuicunq; cōiungatur, nihilominus est calidū, ipso manente: sed illud quod per metum agitur, se-cundum se est inuoluntarium, ergo etiam aduenien-te metu est inuoluntarium.

T 3 Præt. Quod sub conditione tale est, secundum quid est tale: quod autem absq; conditione est tale, simpliciter est tale sicut quod est necessarium ex cō-ditione, est necessarium secundum quid: quod autē est necessarium absolute, est necessarium simpliciter. Sed id, quod per metum agitur, est inuoluntarium, nisi sub condi-

ARTIC VI. EAVO

F tione. svt vitetur malum quod timetur. ergo id, qd̄ per metum agitur, est simpliciter inuoluntarium.

S E D C O N T R A est, quod Greg. Nicen. dicit, * & ēt Philosophus, † quod huiusmodi quā per metum a-guntur, sunt imagines voluntaria, quā inuoluntaria.

R E S P O N S U M dicendum, q̄ sicut Philosophus dicit in 3. Ethic. * & idem dicit Greg. Nice. in lib. suo de ho-minine. † Huiusmodi, quā per metum aguntur, misla sunt ex voluntario, & inuoluntario. Id. n. quod per metum agitur, in se consideratum, non est volunta-rium: sed fit voluntarium in casu, t̄ ad vitādum ma-lum quod timetur. Sed si quis recte cōsideret, magis sunt huiusmodi voluntaria, q̄ inuoluntaria: sunt n. voluntaria simpliciter, inuoluntaria autem secundū quid: Vnumquodq; enim simpliciter esse dicitur, se-cundum quod est in actu: secundum autem quod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed secun-dum quid. Hoc autem quod per metum agitur, secundum hoc est in actu: secundum quod fit cum enim actus in singularib. sint, singulare autem in quantum huiusmodi, est hic, & huic, secundum hoc id quod fit, est in actu, secundum quod hic est, & nunc, & sub alijs conditionib. individualibus. Sic autem hoc qd̄ fit per metum, est voluntarium, in quantum scilicet est hic, & nunc: prout si in hoc casu est impedimentum maioris mali, quod timetur: sicut projectio mercurii in mare fit voluntarium tempore tem-pe-statis propter timorem periculi. vnde manifestum est, q̄ simpliciter voluntarium est, vnde & competit ei ratio voluntarij: quia principium eius est intra. Sed quod accipiat id quod per metum fit, vt extra hunc casum existens, prout repugnat voluntarii, hoc non est nisi secundum rationem tantum: & ideo est inuoluntarium secundum quid, id est, prout con-sideratur extra hunc casum existens.

A D P R M V M ergo dicendum, q̄ ea quā aguntur per metum & per vim, non solum differunt secundum præsens, & futurum: ed etiam secundum Hoc, q̄ in eo, quod agitur per vim, voluntas non con-sentit, sed omnino est contra notum voluntatis: sed id quod per metum agitur, fit voluntarium, ideo quia motus voluntatis fertur in id, licet non propter se-ipsum, sed propter aliud, s. ad repellendum malum, quod timetur: sufficit enim ad rationem voluntarii, q̄ sit propter aliud voluntarium. Voluntarium. n. est non solum quod propter se ipsum volumus vt finē, sed etiam quod propter aliud volumus ut propter finem. Pater ergo q̄ in eo quod per vim agitur, uol-un-titas interior nihil agit. Et iō, ut Gre. Nice. dicit, * ad excludendum ea, quā per metum aguntur, in diffi-citione violenti non solum dicitur, q̄ violentum est, cuius principium est extra, sed additur, nihil con-frente vim paſto, quia ad id, quod agitur per metum, voluntas timens aliquid confert.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ ea quā absolute di-cuntur, quolibet addito, remanent talia, sicut calidū, & albū: sed ea quā relatives dicuntur, uariantur secundum comparationem ad diuersa: quod. n. est magnū comparatum huic, est parvum comparatum alteri. Voluntarium autem dicitur aliquid nō solum propter se quasi absolute, sed etiam propter aliud quasi relative: & ideo nihil prohibet aliud, quod de se non est voluntarium, alteri comparatum fieri uoluntarium, per comparationem ad aliud.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ illud quod per me-tum agitur, absq; conditione est uoluntarium, i. se-cundum quod actu agitur: sed inuoluntarium est sub conditione, si talis metus nō imminet: vñ secun-dum illam rationē magis pōt concludi oppositum.

A R